

Vervolgonderzoek Noordse woelmuis op HABO-terrein Hogezoom Renesse

SANDVICENSIS
Ecologisch adviesbureau

Vervolgonderzoek Noordse woelmuis op HABO-terrein Hogezoom Renesse

Onderzoek en rapportage: Kees de Kraker

Ecologisch adviesbureau SANDVICENSIS
Burghse ring 20
4328 LL Burgh-Haamstede
tel. 0111 – 653495 / 06-21696417
krakertjes@zeelandnet.nl

SANDVICENSIS – juni 2012

Opdrachtgever: Gemeente Schouwen-Duiveland
Postbus 5555
4300 JA Zierikzee

Omslag:

De HABO-locatie geel omlijnd. Foto rechtsonder: Rosse woelmuis in de vangzak.

Ecologisch adviesbureau Sandvicensis bezit ervaring en specialistische kennis met betrekking tot vegetatie-, vogel-, zoogdier- en insectenonderzoek.

Inleiding

In opdracht van de gemeente Schouwen-Duiveland werd een herhalingsonderzoek uitgevoerd naar voorkomen en geschiktheid van het voormalig HABO-terrein als leefgebied voor Noordse woelmuis.

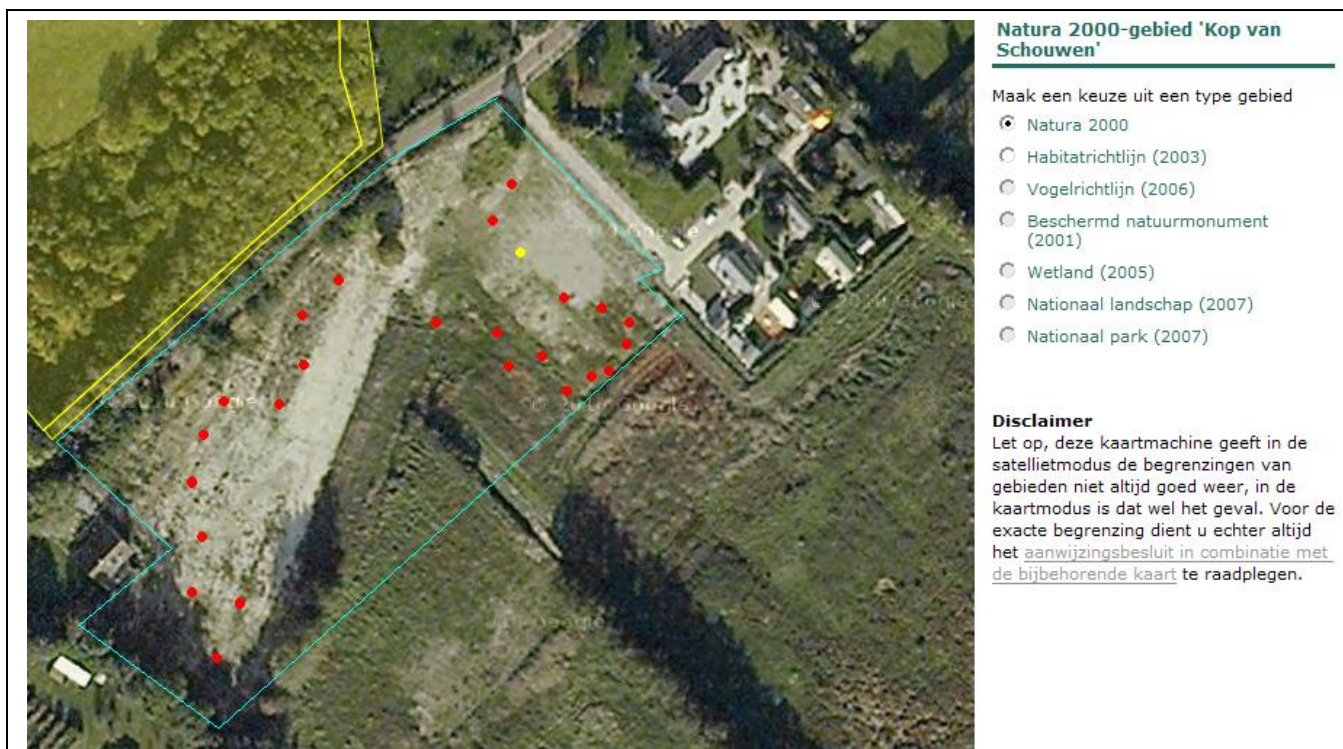
Aanleiding daarvoor was de reactie van de Dienst Regelingen van het Ministerie van EL&I ten aanzien van de gevraagde ontheffing voor de Flora- en Faunawet met betrekking tot het bouwrijp maken van het terrein. Dit, omdat bij eerder onderzoek de aanwezigheid van Noordse woelmuis was vastgesteld en het gebied niet helemaal ongeschikt leek voor deze soort (zie conclusie 2010 hieronder). Destijds is de verwachting uitgesproken dat het terrein vanwege de snelle successie (ontwikkeling met bos- en struweelopslag) al spoedig ongeschikt zou zijn voor Noordse woelmuis.

Conclusie 2010

Het huidige terrein begint het karakter te krijgen van een natuurlijke overgang van duin naar polder. **Op dit moment is dat ook geschikt voor Noordse woelmuizen.** Zo'n natuurlijke verbinding is waardevol voor uitwisseling tussen verschillende populaties. De vegetatie laat ter plaatse een snelle successie zien en het is te verwachten dat het gebied wanneer het ongemoeid wordt gelaten op termijn steeds ongeschikter wordt voor Noordse woelmuis en juist geschikter voor Rosse woelmuis door toename van struweel en geboomte.

In gebruikname van het perceel als bouwgrond maakt meteen een einde aan de functie als leefgebied en verbindingroute voor Noordse woelmuis tussen het vlakbij gelegen Natura 2000-gebied en de aangrenzende polder. Door verdere bebouwing wordt de barrière tussen deze gebieden versterkt.

Figuur 1. Perceel voor bouwgrond blauw omlijnd, geel is Natura 2000-gebied. De vallocaties2010 zijn aangegeven met rode stippen, de gele stip is de plek waar in 2010 een Noordse woelmuis werd gevangen.

Resultaten 2012

Het terrein is onderzocht met 30 inloopvallen (Life-trap type Longworth). Onderstaand vangresultaten en commentaar + waarnemingen overige soorten.

Overzicht vangsten HABO-terrein Hogezoom Renesse, Amersfoortcoördinaten: 42.440-415.632

datum val nr.	22-06-2012 ochtend	opm.	avond	opm.	23-06-2012 ochtend	opm.	Rw	Nm	Bm	Dm	Hsp	Bsp
67												
68												
69	dicht/leeg											
70	Bspm x				Bm sub				x			x
71	Bm sub								x			
72	Bm sub		Bm sub		Bm sub				x			
73	Bm sub				Rwm ad		x		x			
74	dicht/slak				Rwm juv		x					
75	Rwm juv				Bm sub		x		x			
76												
77					Rwm sub		x		x			
78	Bm ad fors				Bm v zwanger				x			x
52	Bspm x				Bm ad				x			
79			Bm ad		Bm ad				x			
81					dicht/leeg							
82	Bm ad		Bm ad		Bm ad				x			
60	Bm ad				dicht/leeg				x			
61	niet gezet	op safe			dicht/leeg							
62	dicht/leeg	sluiting			dicht/leeg							
63	Bm sub				Bm juv				x			
64	Bm ad				Bm ad				x			
65	Rwm ad		Bm ad		Bm ad		x		x			
66	Bm ad		Rwm sub		Bm ad		x		x			
59	Bm sub		Bm sub		Bm sub				x			
58	Bm juv		Rwm ad		Rwm sub		x		x			
57	Bm juv		Bm juv		Bm juv				x			
56	Bspm ad x		Rwm sub		Bm ad		x		x			x
55	dicht/slak		Bm sub		Bm ad				x			
54	Rwm sub				dichtgestopt		x					
53	Bm sub				Bm ad				x			
Totaal	3 Bspm 3 Rwm 13 Bm		3 Rwm 7 Bm		4 Rwm 16 Bm		9		21			3

Totaal: Bosspitsmuis 3 vangsten, Rosse woelmuis 10 vangsten, Bosmuis 36 vangsten

Woensdag 20 juni 08.30 – 10.00 uur, 30 vallen geplaatst

Terrein vergelijkbaar met 2 jaar geleden. Wat verder verruigd maar geen grote ontwikkelingen. Wat betreft geschiktheid voor Noordse woelmuis is het er niet beter op geworden. Enerzijds hoge dichte ruigten van akkerdistel/grote brandnetel en toegenomen struweelopslag. Het duinrietvlak is erg open en schraal op droog zand. Vallen vergelijkbaar met 2 jaar geleden weggezet. De kans op vangsten van rondzwervende individuen is in juni kleiner dan in oktober. Daarnaast zijn muizenpopulaties in juni nog minder talrijk, zodat de vangsten in deze tijd van het jaar sowieso op een lager niveau liggen.

Bosrietzanger, Zwartkopje, Tuinfluiter, Heggenmus, Merel, Zanglijster, Kneu, Fitis, Tjiftjaf, Winterkoning, Vlaamse Gaai, Vink, Groenling, Houtduif, Holenduif, Pimpelmees
Konijn, Mol

Donderdag 21 juni 17.00 – 17.45 uur, vallen op scherp gezet

De verwachting is dat het vooral Bosmuizen gaan worden.

Vrijdag 22 juni 08.45 – 10.15 uur, 1^e controle

Gisteren aan het begin van de avond een forse bui (10 mm) met onweer. Ook vandaag eerder op de ochtend nog regen. Veel Bosmuizen, verder Bosspitsmuis en Rosse woelmuis. Een beetje het te verwachten soortenspectrum, al mist hier de Dwergmuis. Dat zal veroorzaakt worden doordat de Dwergmuis in deze tijd van het jaar hoger in de vegetatie leeft en nauwelijks op de grond komt. Geen Noordse woelmuis. Vanwege de regen veel slakken (Bruine wegsnak) in de vallen.
Groot dikkopje, Hooibeestje, Keizerlibel

Vrijdag 22 juni 17.30 – 18.15 uur, 2^e controle

Veel Bosmuizen, die vang je overdag meestal niet omdat ze nachtactief zijn. Moeten er heel veel zitten. Trouwens ook veel teken. Ondanks voorzorgsmaatregelen toch nog exemplaren moeten verwijderen.

Zaterdag 23 juni 08.30 – 10.15 uur, 3^e controle + opruimen vallen

Weer heel veel Bosmuizen en een aantal Rosse woelmuizen. Definitief geen Noordse woelmuis.

Rietorchis, Steenanjer, Bruinrode heidelibel, keutels Damherten

Bespreking

Wat betreft het niet meer voorkomen van de Noordse woelmuis het volgende:

De bos- en struweelopslag is verder toegenomen, al gaat het minder hard dan in de eerste vijf jaar. Het door de Noordse woelmuis bewoonde terreintype: vochtig ruig grasland, is buiten een paar vierkante meters niet aanwezig en bovendien grenzend aan struweel. In zulke situaties wordt de Noordse woelmuis verdrongen door de Rosse woelmuis die in 1992 voor het eerst op Schouwen-Duiveland werd vastgesteld en zich sindsdien sterk heeft uitgebreid. Gebieden met struweel en grasruigte worden nu bewoond door Rosse woelmuis, terwijl daar in het verleden Noordse woelmuis was te vinden. Geschikt habitat als leefgebied voor de Noordse woelmuis is thans niet meer aanwezig op de onderzoekslocatie.

Hoewel er in 2010 ook al bijna geen geschikt habitat voor de Noordse woelmuis was, werd toch een exemplaar gevangen. Een verschil met het onderzoekje in 2010 is de periode van het jaar waarin het onderzoek plaatsvond. Destijds werd het terrein onderzocht in oktober. In de herfst zijn de muizenpopulaties het grootst en is er veel dispersie (wegtrek) van jonge dieren, waarbij vooral de mannetjes grote afstanden kunnen afleggen. Aangezien de Noordse woelmuis uit de nabijheid van het onderzoeksterrein bekend is, kunnen dergelijke dieren incidenteel ter plaatse worden aangetroffen. De geschiktheid van het aangrenzende grasland voor Noordse woelmuis lijkt bovendien afgenomen door maaien en begrazen wat deze soort slecht verdraagt.

Conclusie 2012

Bij dit vervolgonderzoek is de Noordse woelmuis niet meer vastgesteld. Wat betreft kleine zoogdieren waren Bosmuis en Rosse woelmuis talrijk aanwezig, verder is de Gewone bosspitsmuis vastgesteld. Dit zijn allemaal soorten uit Tabel 1 van de Flora- en Faunawet waarvoor geen ontheffing vereist is.

Het terrein is ongeschikt geworden als habitat voor de Noordse woelmuis. Bij verdere successie zal dat nog meer het geval zijn.

Opmerkingen

Terreinen die tijdelijk braak liggen kunnen een belangrijke functie vervullen als natuurgebied. Hier is met name ruimte voor allerlei pioniersoorten die het moeten hebben van de eerste fase dat een gebied begroeid raakt. Het zijn vaak mobiele soorten die een dergelijk terrein snel weten te vinden.

Uiteraard is het jammer dat een terrein dat zich ontwikkeld heeft tot een bijzonder soortenrijk en aantrekkelijk geheel, weer voor de natuur verloren gaat. In ieder geval heeft dit gebiedje gedurende een aantal jaren een bijdrage geleverd aan de instandhouding van tal van soorten.

Voor wat betreft de Noordse woelmuis is het allereerst van belang dat de geplande natuurontwikkeling in het zoomgebied (plan Duinzoom op de overgang van duin naar polder) gerealiseerd wordt. Groene corridors tussen de bebouwing kunnen leefgebieden van Noordse woelmuizen helpen verbinden.

Van de aangetroffen plantensoorten staan Rietorchis en Steenanjer op de lijst van beschermde planten (in lijst 2 FF-wet). Rietorchis slechts 1 ex., Steenanjer een aantal pollen. Mogelijk is het zaad van deze laatste soort afkomstig van het vroegere hoveniersbedrijf (de soort is ook in gebruik ook als tuinplant en komt verder in de omgeving niet voor). Verplaatsen van planten is tuinieren en heeft weinig met natuurbeheer te maken. De aangetroffen broedvogels mogen gedurende het broedseizoen niet verstoord worden.

Figuur 2. Duinrietvlak

Figuur 3. Noordse woelmuislocatie 2010

Figuur 4. Overgang van Duinrietvlak naar struweelopslag (zoom)

Figuur 5. Vochtige grasruigte

Figuur 6. Pad met aan weerskanten ruigteopslag

Figuur 7. aangrenzend weiland

Figuur 8. Het HABO-terrein waarop de locatie en richting van de foto-opnames (Figuur 2-7) is aangegeven.

Gebiedbeschrijving

Het onderzoeksgebied ligt op de overgang van duin naar de lager gelegen polder. Het gaat hier om het voormalig terrein van het hoveniersbedrijf HABO aan de Hogezoom tussen Renesse en Haamstede.

Sinds de ontruiming van het perceel, nu 7 jaar geleden is het gebied begroeid geraakt met grassen, ruigte, struweel en bosopslag. Gedeelten waarop vroeger verharding en gebouwen aanwezig waren, hebben een schraal zandig karakter met een begroeiing van Duinriet, Zandzegge en schaarse, plaatselijk dichte, opslag van Duindoorn en diverse andere struiken. Verder een aantal karakteristieke kruiden uit het droge duin.

De meer vochtige en voedselrijke terreingedeelten zijn verruigd met Akkerdistel, Grote brandnetel en Harig wilgenroosje. Op de overgang van beide delen zijn ruigtes met bosbramen, Koninginnekruid, opslag van Zwarte els en wilgen aanwezig. Kleine gedeelten zijn begroeid met ruige grassen.

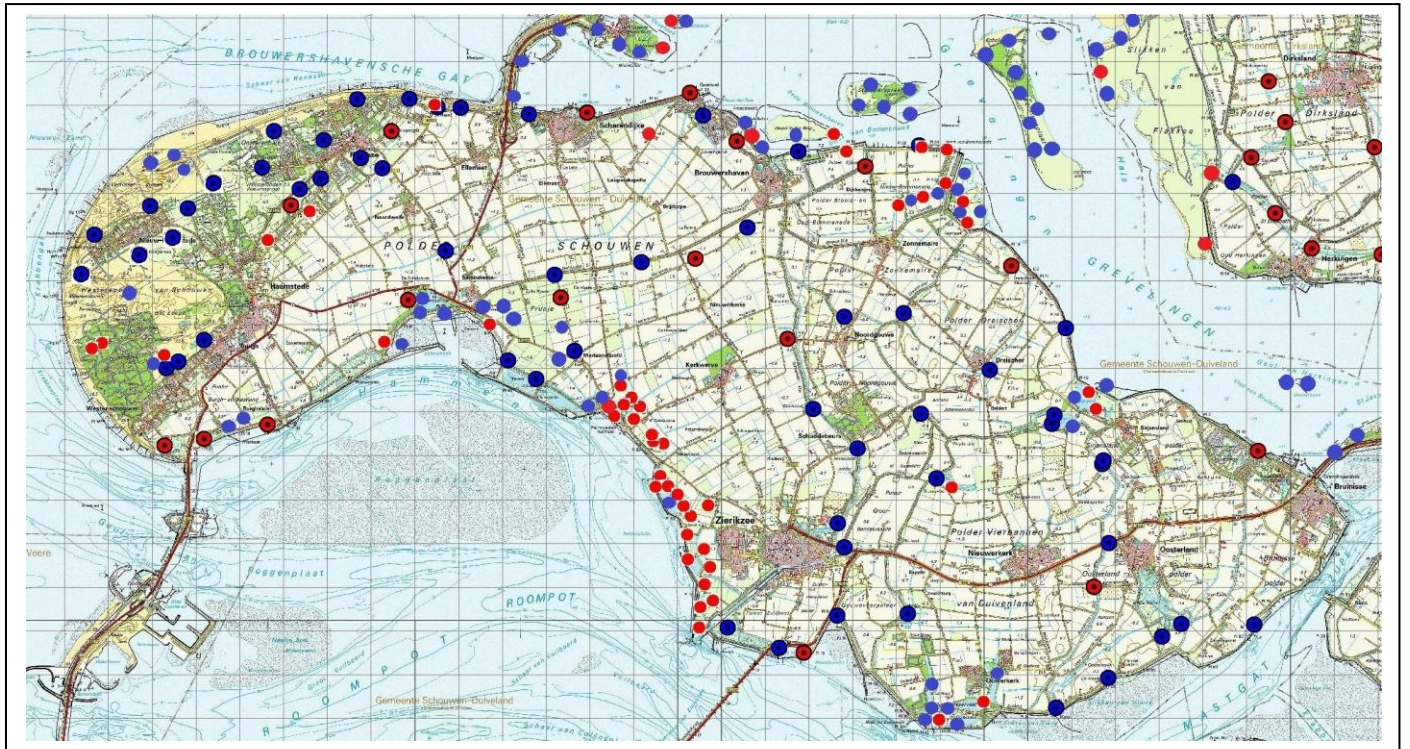
Aan de zw-zijde grenst het terrein aan een weideheggenlandschap.

Door de spontane ontwikkeling is er een natuurlijke overgang van duinlandschap naar polder ontstaan. Bij verdere ontwikkeling (successie) zal het gebied steeds meer begroeid raken met struweel en bomen.

De uitbaning naar de achterliggende weilanden was gemaaid.

In Figuur 2-7 wordt een fotografisch overzicht gegeven van het huidige landschap (genomen op 20-06-2012).

Figuur 9.
Overzicht onderzoekslocaties Noordse woelmuis op Schouwen-Duiveland in de periode 2007-2011.
Rode stip= Noordse woelmuis aangetroffen, blauw= geen Noordse woelmuis aangetroffen
Vangstgegevens Zoogdierverseniging VZZ en Kees de Kraker, © Sandvicensis

Hoewel de Noordse woelmuis als prioritaire Habitatrictlijnsoort is opgenomen in het Natura 2000-gebied Kop van Schouwen, komt de soort daar maar weinig voor (Figuur 9). Het integrale begrazingsbeheer van grote delen van het gebied door de natuurbeherende instanties, werkt op langere termijn negatief uit voor de Noordse woelmuis die begrazing slecht verdraagt. Ontwikkeling van natte graslanden en kreekoevers die slechts incidenteel gehooïd of begraasd worden, in het zoomgebied biedt een gunstig perspectief voor de Noordse woelmuis.